

УДК 802

к.п.н., професор ПЕТРОВА Т.І.,

к.п.н., доцент ЩУКІНА Е.І.,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розглядається компетентнісний підхід як один із шляхів підвищення рівня викладання іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах, його потенціал та засоби реалізації.

Ключові слова: комунікативні компетенції, комунікативні мовні компетенції, загальні компетенції, ключові компетенції, професійно спрямована міжкультурна комунікативна компетенція, іншомовне спілкування.

Українське суспільство існує в нових умовах, що характеризуються глобалізацією, новими комунікаційними технологіями, зростаючою конкуренцією та комерціалізацією. В зв'язку з цим зросла освітня значущість вивчення іноземних мов, їх професійна функція на ринку праці в цілому, що призвело до посилення мотивації до вивчення іноземних мов. Курс України на входження у світове співтовариство на правах рівноправного члена, розвиток зовнішньоекономічної діяльності, поширення прямих зв'язків підприємств із закордонними партнерами зумовлюють соціальне замовлення суспільства на підготовку фахівців, які спроможні вирішувати різноманітні проблеми професійного характеру за допомогою іноземної мови.

Аналіз досвіду освітніх систем багатьох країн показує, що одним із шляхів підвищення рівня освіти, оновлення її змісту, узгодження його із потребами інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід. Проблеми, пов'язані з компетентнісно орієнтованою освітою, вивчають відомі міжнародні організації: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів тощо.

Компетенція (від. лат. *competencia* - коло питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями і досвідом) - це інтегрований результат опанування змістом освіти, який виражається в готовності того, хто навчається, використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач.

Міжнародна комісія Ради Європи у своїх документах розглядає поняття «компетентності» як загальні, або ключові, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, ключові уявлення, опори або опорні знання. Міжнародна спільнота вважає компетентнісний підхід дієвим інструментом поліпшення якості освіти. Компетентності, на думку експертів РЄ, є сумою знань, умінь та характерних рис, дозволяє особистості виконувати певні дії, передбачають спроможність особистості сприймати і відповідати на індивідуальні та соціальні запити та наявність у неї необхідного для цього комплексу ставлень, цінностей, знань, умінь і навичок. Компетентнісний підхід, в цілому, розглядається як засіб оновлення та поглиблення співробітництва вищої школи зі світом праці,

Компетентності не суперечать знанням, умінням, навичкам, вони є інтегративною характеристикою підготовки, яка передбачає їхнє усвідомлення у системі суспільних цінностей і потреб діяльності та особистісної самореалізації, здатність осмислено їх використовувати. Удосконалення освітнього процесу з урахуванням компетентнісного підходу полягає в тому, щоб навчити застосовувати знання й уміння в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях не після, а в процесі їхнього набуття.

Водночас зауважимо, що теоретичне обґрунтування компетентнісного підходу у вищій школі ще повністю не склалося. Тому зафіксувати відповідний «вимогам сучасності» нормативний набір компетенцій, а тим більше однозначно виокремити ключові, сьогодні не просто. Стосовно до іноземної мови в матеріалах Ради Європи розглядаються два види компетенцій у галузі іноземних мов: *загальні компетенції (General competences)* та *комунікативні мовні компетенції (Communicative language competence)*. Загальні компетенції включають: здатність вчитися (ability to learn), екзистенціальну компетентність (existential competence), декларативні знання (declarative knowledge), вміння і навички (skills and know-how).

Комунікативна компетенція (Communicative language competence), включає: лінгвістичний компонент (linguistic component - lexical, phonological, syntactical knowledge and skills), соціолінгвістичний компонент (sociolinguistic component), прагматичний компонент (pragmatic component - knowledge, existencial competence and skills and know-how relating to the linguistic system and its sociolinguistic variation).

Українські вчені визначили сім ключових компетентностей: уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, підприємницька, соціальна, з інформаційних і комунікаційних технологій, здоров'я зберігаюча.

У багатьох європейських країнах внесено зміни до навчальних програм, що спрямовані на створення підґрунтя для досягнення необхідних

компетенцій. Більшість науковців наголошують на необхідності визначення обмеженого набору компетентностей, які є найважливішими, **ключовими**.

Компетентнісний підхід до вивчення іноземних мов слід розглядати як спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності, що забезпечує засвоєння змісту навчання і тим самим досягнення цілей навчання при вирішенні певних проблемних завдань.

Головною метою навчання іноземних мов у немовному вузі є формування комунікативної компетенції. Завдання викладача іноземної мови полягає в тому, щоб дати студентам не лише мовну підготовку, але і зорієнтувати їх на практичне використання іноземної мови, вивчати мову для життя і професійної діяльності.

Оволодіння мовою як засобом спілкування проходить ефективніше в рівноправній співпраці, партнерстві, в вирішенні проблемних завдань..

Програма з англійської мови для професійного спілкування (АМПС), розроблена згідно політики Міністерства освіти і науки та з урахуванням останніх рекомендацій Комітету з питань освіти при Раді Європи, зорієнтована на практичне вживання мови та формування комунікативних мовленнєвих компетенцій (лінгвістична, соціолінгвістична, прагматична).

◆ Комунікативна мовленнєва компетенція може розглядатися як така, що складається з певних компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. До кожного з цих компонентів входять, зокрема, знання, вміння і навички.

◆ Лінгвістичні компоненти включають лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системні незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації.

◆ Соціолінгвістичний компонент стосується соціокультурних умов користування мовою.

◆ Прагматичний компонент тісно пов'язаний з функціональним вживанням лінгвістичних засобів.

В розробленому Радою Європи документі «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання» виокремлено 6 рівнів володіння іноземною мовою – елементарного користувача (А 1 та А 2); незалежного користувача (В 1 та В2); досвідченого користувача (С 1 та С 2), які визначаються тим, що спроможна робити особистість в конкретних умовах мовленнєвої діяльності. Наприклад, той, хто володіє іноземною мовою на рівні А 1, « може розуміти і вживати елементарні речення, необхідні для конкретних потреб»; на рівні В 1 «може розуміти основний зміст

нормативного мовлення, теми, близькі і часто вживані на роботі, при навчанні, під час дозвілля тощо», а на рівні С 1

« може розуміти без утруднень практично все, що чує або читає».

Що ж саме може та повинен робити фахівець в галузі будівництва, економіки, медицини тощо? Типи текстів та співвідношення видів мовленнєвої діяльності будуть відрізнятися. Таким чином можливо очікувати, що майбутній інженер-будівник зможе прочитати статтю про сучасні методи будівництва, лікар - про новинки в медичній галузі, а економіст – написати ділового листа.

Але це не означає, що саме цьому їх будуть навчати на заняттях з іноземної мови. В майбутньої професійної діяльності студенти стикнуться з різними видами читання: науковими статтями, договорами, інструкціями тощо. Але важніше, ніж здатність прочитати текст, буде вміння знайти необхідну інформацію, оцінити її, вибрати найбільш значущу.

Незважаючи на те, що навчанню читанню в немовному вузі приділяється багато уваги, як правило, це учбові тексти, які слугують основою для вивчення нової лексики та граматичних явищ та не містять нової інформації. Автентичні тексти використовуються дуже рідко, та на останніх етапах навчання. У студентів не розвивається дискурсивна компетенція (знання побудови різних типів текстів), не формується мотивація використання іноземної мови для отримання нової інформації та самостійного знаходження інформації за заданою темою.

Говоріння іноземною мовою традиційно представлено усними розмовними темами. Перешкодою до реального спілкування є не тільки низький рівень знань студентів та мала кількість годин, але й система контролю, яка перш за все направлена на оцінювання граматичної правильності висловлювання.

Таким видам мовленнєвої діяльності, як аудіювання та письмо, при навчанні іноземної мови в немовному вузі зазвичай приділяється недостатня увага.

Формування іншомовної компетенції у немовному вузі є досить складним процесом з ряду причин: недостатня кількість годин, завантаженість студентів профільюючими дисциплінами, недостатня мотивація, відрив процесу навчання від професійної підготовки майбутніх фахівців та відсутність розробленої методики навчання.

Література

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування (ESP). К.: Ленвіт, 2005 – 119с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання). К.: Ленвіт, 2003 – 261с.
3. Андриенко А. С. Формирование иноязычной профессиональной компетенции студентов-бакалавров на основе чтения научно-технических текстов.// Вопросы современной филологии и методики обучения языкам в школе и вузе. – Пенза. – 2003 г., с. 168 – 170.
4. Митрофаненко Л.М. К вопросу о формировании иноязычной компетенции студентов неязыкового ВУЗа // Материалы XIII научно-технической конференции // Вузовская наука - Северо- Кавказскому региону. Том 2-2009.-С.181.

Аннотация.

В статье рассматривается компетентный подход как один из путей повышения уровня обучения иностранному языку в неязыковом учебном заведении, его потенциал и способы реализации.

Ключевые слова: коммуникативный подход, коммуникативные языковые компетенции, ключевые компетенции, профессионально ориентированная межкультурная коммуникативная компетенция, иноязычное общение.

Annotation.

The communicative approach as one of the means enabling students to function effectively in culturally diverse academic and professional environment is considered in this article.

Key words: communicative approach, communicative language competence, key competence, socio-cultural competence, ESP, professional communicative competence.